

24-дәріс

ҚАЗАҚСТАННЫҢ
АШЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІ

ӘЛЕМДІК САЯСАТТЫҢ ЖАҒАНДАНУЫ. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ

Әлемдік саясаттағы көші-қон

Кітап: Әлемдік саясаттың жаһандануы. Халықаралық қатынасқа кіріспе

Дәріс: Әлемдік саясаттағы көші-қон

Көші-қон - жаңа құбылыс емес: ол адамзат тарихының негізіне айналғалы біраз болды. Дегенмен, қазіргі заманның жаңалығы - көші-қон ағындары шын мәнінде «жаһандық» болып табылуында, олар енді Еуропаға немесе «Оңтүстік-Солтүстік» бағытын, яғни кедей елдерден бай елдерге бағытталуды көздемейді. Жаһандану нәтижесінде «ОҢТҮСТІК-ОҢТҮСТІК» бағытында қоныс аударын мигранттар айтарлықтай жиі кездеседі. Осындай қозғалыстың басым бөлігі Оңтүстік Шығыс Азия, Оңтүстік Африка немесе Оңтүстік Америка секілді өңірлер ішіндегі көші-қонды қамтиды. Қытай, Бразилия және басқа елдердегі басты құбылыс - бұл мемлекетаралық көші-қон туралы бағалау деректерінде бұрын көрсетілмеген елдер арасындағы халықтың жаппай ішкі қоныс аударуы.

Сыртқы көші-қон сипаты, себептері, аумақтық қамтуы, ұзақтығы және т.б. бойынша ерекшеленуі мүмкін. Сипаты туралы айтқанда, алдымен ерікті және мәжбүрлі көшіп-қонуды ажырата білу керек. Соңғысына мысал ретінде XVI-XIX ғасырларда ондаған миллион қара нәсілді құлдарды Африкадан Америкаға (және одан айтарлықтай төмен дәрежеде Еуропаға) «әкетуді» немесе Германияға екінші дүниежүзілік соғыс жылдарында, өздері басып алған мемлекеттерден 9-10 миллион адамды мәжбүрлеп депортациялауды келтіруге болады.

Екінші түрі – жұмыс күшін шарттық негіздеуге байланысты көші-қон. Сонымен қатар, біздің заманымызда әлемнің ондаған нашар дамыған елдері мен өңірлерінде халықтың салыстырмалы тығыздығына және жұмыс күшінің жетіспеушілігіне байланысты халықаралық еңбек миграциясы бұрынғыдан да ауқымды бола түсті.

Әлемдік экономиканың өсу қарқыны төмендеуі аясында, көші-қон ағындарының ауқымы төмендемейді, онымен қоса, ол тек артатын болады. Егер 1990-2000 жылдары өсу қарқыны 1,2%-дан аспаған болса, келесі он жылдықта бұл көрсеткіш 2,3%-ға дейін артты. Ал 2014-2015 жылдары Таяу Шығыс елдерінен Еуропаға босқындардың ағылуына байланысты, бұл көрсеткіш 5%-ға дейін тездетілді. Еуропа көші-қон проблемасына байланысты шиеленіс орталығы болып табылады. Халықаралық көші-қон ұйымының (ХКҰ) бағасы бойынша, 2015 жылы әлемде 244 миллион мигрант, 2017 жылы - 258 миллион мигрант болды және оның үштен бір бөлігі Еуропаға ағылды. Мигранттардың шамамен төрттен бір бөлігі ЕО-ның бес елі - Германия, Ұлыбритания, Франция, Испания және Италияға беттеді.

Суреттен көріп отырғанымыздай, 1970 жылдан бастап халықаралық көші-қон өсімі байқалады. Қазір әлемде 258 миллион мигрант бар, оның ішінде 124,8 миллион әйел, 36,1 миллион балалар, 25,4 миллион тіркелген босқындар, 150,3 миллион еңбекші мигранттар, 4,8 миллион халықаралық студенттер бар.

Біреулер үшін көші-қон - таңдау, басқа адамдар үшін - өмір мен өлім мәселесі. Бүгінгі таңда әлемде мәжбүрлер қоныс аударған 68 миллион адам бар екен, оның ішінде 25 миллион босқын, 3 миллион пана іздеуші болып табылады.

Халықаралық қоныс аударудың уақыттық ұзақтығын өзгерту.

Соңғы он жылдықта халықаралық көші-қонның барлық түрлері мен формалары ішінде уақытша еңбек көші-қоны ең қарқынды дамып келді. Мәселен, 1990 жылдары Құрама Штаттарда уақытша еңбек мигранттарының саны төрт есе, Аустрияда үш есе, Ұлыбританияда екі есе, ал Ресей Федерациясында бес еседен астам өсті. Бұл, бір жағынан, адамдардың қозғалысын жеңілдетуге және елдер арасындағы қашықтықты «қысқартушы» көлік құралдарының таралуы мен артып келе жатқан қолжетімділігіне байланысты болды. Мұндай жағдайларда шетелде уақытша жұмыс істеу, мигранттарға, қоныс аударуға қарағанда көбірек ұнамды көрінеді, өйткені оның материалдық және материалдық емес шығындары төмен. Екінші жағынан, әлемдік еңбек нарығының жаһандануы уақытша еңбек миграциясы кепілдік бере алатын көші-қон тәртібінде икемділікті талап етеді. Ақырында, шетелдік жұмыскерлерді уақытша негізде тарту көптеген қоныс аударушы елдердің көші-қон саясатының мақсатына сәйкес келеді.

ХКҰ (Халықаралық көші-қон ұйымы) өз қызметін 1992 жылы Орталық Азияда бастады. Осы уақыттан бері ХКҰ көші-қон процестерін басқару үшін тұрақты және бірлескен шешімдерді айқындауда көмек көрсетіп келеді. Кеңселер желісі, серіктес ҰЕҰ, аймақтық тренингтер және ақпарат алмасу арқылы ХКҰ Орталық Азия аймағының барлық елдеріне көмек көрсетеді. ХКҰ-ның Орталық Азия бойынша стратегиясы 2011 жылдан 2015 жылға дейінгі кезеңде әзірленді және 2007 жылдың маусым айында ХКҰ-ға мүше мемлекеттер қабылдаған ХКҚ Жаһандық стратегиясына негізделеді. Қазақстан Республикасы Халықаралық көші-қон ұйымына (ХКҰ) 2002 жылдың желтоқсан айында толық құқылы мүше ретінде кірді. ХКҰ өкілдігі Алматыда 1997 жылдың қараша айында ашылды. 1999 жылдан бастап Астанада Ұйымның кеңсесі жұмыс істей бастады. Қазақстан Республикасының Үкіметі 2017-2021 жылдарға

Кітап: Әлемдік саясаттың жаһандануы. Халықаралық қатынасқа кіріспе

Дәріс: Әлемдік саясаттағы көші-қон

арналған Қазақстанның көші-қон саясаты тұжырымдамасын бекітті. 1998 жылдың желтоқсан айынан бастап Қазақстан Босқындар мәртебесі туралы 1951 жылғы конвенцияға және оның 1967 жылғы Хаттамасына ресми түрде қосылды.

Еңбек мигранты - ол азамат болып табылмайтын мемлекетте (мигрант) айналысатын, айналысатын немесе ақылы қызметпен айналысатын адам (қызметкер).

Босқындар - бұл соғыс немесе табиғи апаттар салдарынан үйлерін көп мөлшерде тастап кеткен ерекше жағдайларға байланысты тұрақты тұратын елінен кетіп қалған адамдар.

Саяси баспана - мемлекет тиісті мемлекетке тиісті өтінішпен жүгінген шетел азаматтары мен азаматтығы жоқ адамдарға оның аумағына кіруге және оның болуына құқық береді.